

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Vojtěcha Šimíčka a soudců JUDr. Miluše Doškové a Mgr. Radovana Havelce v právní věci žalobce: P. Č., proti žalovanému: Česká pošta, s. p., se sídlem Politických vězňů 909/4, Praha 1, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 25. 10. 2013, č. j. 5 A 70/2011 – 20,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost se zamítá.
- II. Žalovanému se nepřiznává náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

[1.] Včas podanou kasační stížností se žalobce jako stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví uvedeného usnesení Městského soudu v Praze (dále jen „městský soud“), kterým bylo rozhodnuto, že se žalobci se zpětnou účinností odnímá osvobození od soudních poplatků přiznané usnesením Městského soudu v Praze ze dne 2. 9. 2011, č. j. 5 A 70/2011 - 13.

[2.] Městský soud se domnívá, že odejmutí osvobození od soudních poplatků připouští zvláštní individuální okolnosti, jež odůvodňují jeho neosvobození od soudních poplatků. Soud poukázal především na množství a povahu soudních sporů vedených žalobcem, ze kterých není patrná snaha o vyřešení sporu, ale spíše neustálé zpochybňování i jen dílčích úkonů správního orgánu i soudu. Městský soud proto uvedl, že vedený spor nemá souvislost s životními podmínkami žalobce a neslouží k tomu, aby žalobce skutečně našel řešení dané věci. Skutečným důvodem sporu je pouze získání podkladů pro vedení dalších sporů s týmiž institucemi. Městský soud tak uzavřel, že v daném případě je na místě

odepřít žalobci dobrodiní spočívající v osvobození od soudních poplatků, a to i se zpětnou účinností.

[3.] Citované usnesení městského soudu napadl stěžovatel kasační stížností, v níž zdůrazňuje, že z hlediska osvobození od soudních poplatků není podstatný počet žalob jím podaných. Především pak namítá, že pokud krajský soud již jednou rozhodl o osvobození od soudních poplatků, nemůže, pokud se nezměnily majetkové poměry stěžovatele, toto osvobození odejmout pouze s odkazem na později zjištěný charakter sporů vedených stěžovatelem. V tomto ohledu pokládá stěžovatel rozhodnutí soudu za svévolné, diskriminační a rozporné s právními předpisy. Stěžovatel usnesení městského soudu dále napadá mnoha, povětšinou ne zcela srozumitelnými, námitkami, které se ale nedotýkají problematiky osvobození od soudních poplatků.

[4.] Nejvyšší správní soud přezkoumal napadené usnesení Městského soudu v Praze, vázán rozsahem a důvody kasační stížnosti a dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná.

[5.] Nejvyšší správní soud se nejdříve zabýval splněním podmínek řízení o kasační stížnosti. Kasační stížnost je podle § 102 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), přípustná. Nejvyšší správní soud přezkoumal napadené usnesení Městského soudu v Praze v souladu s § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s. a vázán jejím rozsahem a uplatněnými stížnostními důvody konstatoval, že napadené rozhodnutí přezkoumá z kasačního důvodu podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s., ačkoli sám stěžovatel své námitky nepodřazuje pod žádný ze zákonem stanovených důvodů. Nejvyšší správní soud dle své konstantní judikatury nicméně vychází z toho, že *„pokud ze znění kasační stížnosti vyplývají důvody seznatelné a podřaditelné pod zákonné kasační důvody, není rozhodující, že stěžovatel své důvody nepodřadí jednotlivým zákonným ustanovením, či tak učiní nepřesně.“* (rozsudek ze dne 8. 1. 2004, č. j. 2 Afs 7/2003 - 50, publikovaný pod č. 161/2004 Sb. NSS; všechna rozhodnutí zdejšího soudu jsou dostupná z www.nssoud.cz). Nejvyšší správní soud neshledal vady, k nimž by musel přihlédnout z úřední povinnosti.

[6.] Nejvyšší správní soud netrval na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost ani na povinném zastoupení stěžovatele advokátem. Osvobození od soudních poplatků i právo na bezplatné zastoupení se váže k posouzení poměrů konkrétního žadatele. Nesplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků přitom vylučuje i právo na bezplatné zastoupení (§ 35 odst. 8 s. ř. s.). Za situace, kdy předmětem kasačního přezkumu je rozhodnutí (usnesení), jímž bylo odňato osvobození od soudních poplatků, by trvání jak na podmínce uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost, tak i na podmínce povinného zastoupení, znamenalo jen další řetězení téhož problému. Trvání na těchto podmínkách, vzhledem ke specifické povaze napadeného usnesení, by vedlo k popření cíle, který účastník podáním žádosti sledoval a k popření vlastního smyslu řízení o kasační stížnosti, v němž má být zkoumán závěr o tom, zda účastník měl být od soudních poplatků osvobozen či nikoliv (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77). Kasační stížnost lze tedy i při absenci těchto podmínek projednat a jedná se rovněž o kasační stížnost přípustnou.

[7.] Právní úprava institutu osvobození od soudních poplatků je obsažena v § 36 odst. 3 s. ř. s., dle kterého *„(ú)častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní*

pokračování

žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.“

[8.] Individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona o soudních poplatcích. Z dikce tohoto ustanovení především vyplývá, že účastník může být osvobozen od soudních poplatků při současném splnění těchto tří předpokladů: a) podání žádosti o osvobození od soudních poplatků, b) podaný návrh (na zahájení řízení) není zjevně neúspěšný, c) doložení nedostatku prostředků. Mimo toto ustanovení se dílčím způsobem aplikuje rovněž § 138 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, (dále jen „o. s. ř.“), za použití § 64 s. ř. s., podle něhož lze přiznat účastníku řízení osvobození od soudních poplatků, odůvodňují-li to poměry účastníka, a to zcela nebo zčásti. Citované ustanovení o. s. ř. rovněž pamatuje na situace, kdy uplatňování nebo bránění práva před soudem nese znaky svévole (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 3. 2010, č. j. 8 As 22/2010 - 91, či rozsudek ze dne 26. 11. 2011, č. j. 7 As 101/2011 - 66).

[9.] K podmínkám, za nichž soud může žadateli upřít dobrodiní osvobození od soudního poplatku v kontextu uvedených právních úprav, se vyjádřil i rozšířený senát Nejvyšší správního soudu v usnesení ze dne 27. 5. 2010, č. j. 1 As 70/2008 - 74 (publ. pod č. 2099/2010 Sb. NSS), když dovodil, že „slovo „může“ užívané v § 36 odst. 3 věty první s. ř. s. ovšem dává soudu určitý, byť ve světle judikatury Ústavního soudu poměrně nevelký, prostor pro uvážení, zda, i když jsou podmínky pro osvobození splněny, tj. účastník nemá dostatek prostředků a není naplněna ani negativní podmínka osvobození zakotvená ve větě druhé zmíněného ustanovení, není výjimečně namístě mu dobrodiní osvobození od soudních poplatků odeprít. Soudní uvážení se musí řídit stejnými pravidly jako uvážení správní, tj. zejména se musí vyvarovat libovůle, rozlišovat mezi různými případy na základě racionálních, logických a nediskriminačních kritérií a posuzovat obdobné případy obdobně a různé případy různě. Tato povinnost při soudním uvážení plyne z principu materiálního právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy). Znamená to, že budou-li podmínky podle § 36 odst. 3 věty první a věty druhé s. ř. s. splněny, pravidelně to povede k osvobození od soudních poplatků, a to v míře, která bude odpovídat majetkové nouzi účastníka řízení. Je proto žádoucí účastníka osvobodit jen částečně, lze-li po něm spravedlivě požadovat, aby byl jen z určité části svoji poplatkovou povinnost splnil. Neosvobození bude za splnění podmínek výjimkou z pravidla, pro kterou musí existovat vážné skutkové důvody, které je soud v rámci odůvodnění svého uvážení povinen přezkoumatelně vyložit, přičemž vždy musí mít na paměti, že základním smyslem a účelem uvedeného ustanovení je zajistit rovný přístup osob k soudní ochraně, tj. výkon ústavně zaručeného základního práva.“

[10.] V rozsudku ze dne 10. 5. 2012, č. j. 6 As 15/2012 - 15, pak Nejvyšší správní soud odkázal i na stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 12. 5. 2010, sp. zn. Cpjn 204/2009, podle kterého „je třeba vzít v úvahu účel právní úpravy soudních poplatků, od něž se odvíjejí i způsoby určení jeho výše v jednotlivých případech. Obecně uznávaným účelem (funkcí) soudních

poplatek je zabezpečit zčásti úhradu nákladů, které vznikají státu výkonem soudnictví (fiskální funkce), omezovat podávání některých neuvážených či svévolných (šikanózních) návrhů na zahájení soudních řízení (regulační funkce) a působit na to, aby povinní dobrovolně plnili své povinnosti (motivační funkce) - srov. např. důvodovou zprávu k zákonu č. 549/1991 Sb. nebo náleze Ústavního soudu ze dne 5. 3. 2009, sp. zn. II. ÚS 2432/08.“ S ohledem na tyto jednotlivé funkce soudních poplatků dochází zdejší soud k závěru, že je důležité nejen ochraňovat účastníka řízení, který se domáhá svých práv soudní cestou, ale zároveň zajistit, aby si účastník řádně uvědomoval důležitost předmětného řízení a byl si zřetelně vědom okolností, které jeho řízení doprovázejí. Proto při posuzování osvobození od soudních poplatků soud musí kromě majetkové situace žadatele posoudit i procesní postup, jakým účastník dané řízení vede, a celkový charakter řízení (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 6. 8. 2012, č. j. 2 As 113/2012 – 12).

[11.] V posuzovaném případě je důležité, zda městský soud dostatečně zvážil (se zpětnou účinností) stěžovatelovu žádost o osvobození od soudních poplatků ze všech těchto hledisek. Z odůvodnění rozhodnutí vyplývá, že městský soud zhodnotil jak majetkové poměry stěžovatele, které by opodstatňovaly osvobození od soudních poplatků, tak postup stěžovatele v tomto i jiných právních sporech. Nejvyšší správní soud se zcela ztotožňuje s názorem, že se v posuzované věci jedná o další z případů nadužívání žalobního práva stěžovatelem. Stěžovatel se podáním žaloby domáhá poskytnutí několika informací, přičemž není zjevné, že by tyto informace měly reálnou vazbu k podstatným okolnostem stěžovatelovy životní sféry. Netýkají se totiž, a to ani nepřímě, stěžovatelova majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí. Zdejšímu soudu je přitom z úřední činnosti známo, že stěžovatel vedl a vede před správními soudy velké množství obdobných sporů, v nichž se domáhá poskytnutí informací obdobného charakteru na základě zákona o svobodném přístupu k informacím. Nadto lze uvést, že jeho postup je de facto ve všech řízeních totožný.

[12.] Městský soud ve svém usnesení jasně a srozumitelně odůvodnil, proč právě v tomto konkrétním případě stěžovatel zneužívá institutu osvobození od soudních poplatků (viz především odkaz na charakter sporu, který se netýká životní sféry žalobce). Ostatně v této souvislosti musí též Nejvyšší správní soud podotknout, že skutkově a právně podobný případ stěžovatele již ve své judikatuře řešil (srov. např. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 5. 6. 2013, č. j. 3 As 35/2013 - 16), a proto nelze než opakovaná podání požadující totéž považovat za svévolné a ničím neodůvodněné zatěžování soudního systému.

[13.] Vzhledem k tomuto nevidí Nejvyšší správní soud důvod, aby náklady sporů jako je tento, jichž stěžovatel vede několik set, měl nést stát formou institutu osvobození od soudních poplatků. Nemajetnost nemůže být bez dalšího důvodem, aby se nemajetná osoba mohla volně a bez jakýchkoliv omezení realizovat v podávání četných podání k soudu (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 – 66, dále rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 12. 7. 2012, č. j. 5 As 10/2012 – 26). „Osvobození od soudních poplatků nemá být institutem umožňujícím nemajetným osobám vést bezplatně spory podle své libosti, nýbrž zajistit, aby v případech, kdy nemají dostatek prostředků, a přitom je na místě, aby soudní spor vedly (neboť jde o věc skutečně se dotýkající jejich životní sféry), jim nedostatek prostředků nebránil v účinné soudní ochraně“ (viz cit.

pokračování

rozsudek Nejvyššího správního soudu č. j. 7 As 101/2011 – 66, resp. rozsudek ze dne 6. 6. 2012, č. j. 2 Ans 6/2012 - 12).

[14.] Nejvyšší správní soud tak musí konstatovat, že se městský soud dostatečným způsobem zabýval osobou stěžovatele a jeho procesní aktivitou v předmětném řízení i v dalších řízeních vedených před tímto soudem. Městský soud také správně posuzoval, zda došlo ke zneužití práva v tomto konkrétním posuzovaném případě, a nevyšel pouze ze samotné skutečnosti, že stěžovatel vede mnoho sporů. Z výše uvedeného vyplývá, že odůvodnění rozhodnutí městského soudu, kterým dovozuje, že stěžovatel institutu osvobození od soudních poplatků neodůvodněně zneužívá, je v tomto případě správné. Zdejší soud také dodává, že na tomto závěru nemůže nic změnit ani do značné míry nesrozumitelná argumentace stěžovatele, provázená expresivními výrazy, kterou lze jen velmi těžko myšlenkově uchopit, natož se s ní podrobně logicky vypořádat.

[15.] Zároveň nelze souhlasit se stěžovatelem, že rozhodnutí městského soudu postrádá oporu v právních předpisech či je v rozporu se soudní judikaturou. Jak plyne ze shora uvedeného, judikatura i právní předpisy nevylučují, že ve výjimečných a ojedinělých případech může soud neosvobodit účastníka řízení od soudních poplatků i přesto, že jeho majetkové poměry by osvobození odůvodňovaly.

[16.] Důležitou otázkou sporu pak je, zda může soud na základě shora uvedených důvodů odejmout již dříve přiznané osvobození od soudních poplatků. Nejvyšší správní soud v této souvislosti konstatuje, že ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. možnost odnětí osvobození od soudních poplatků se zpětnou účinností výslovně připouští. Pokud se tedy městský soud rozhodl aplikovat toto ustanovení, nemohlo jít bez dalšího o svévolnou revizi soudního aktu, jak se domnívá stěžovatel. Co se týče důvodů pro odnětí osvobození od soudních poplatků, městský soud nahlížel na předmětný spor jako na jeden z dlouhé řady skutkově i právně prakticky shodných řízení, které stěžovatel vůči žalované vede, a jejich podstatou už není ochrana stěžovatelových veřejných subjektivních práv, ale samotné vedení sporu. Dalším podpůrným argumentem byl i počet řízení vedených stěžovatelem, který jen u tamního soudu čítá stovky věcí. Odkázal-li přitom městský soud na judikaturu civilních soudů uvedenou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 16/1972, jejíž použití stěžovatel napadá jako nepřípadné, nelze přehlédnout, že tato rozhodnutí fakticky hovořila ve prospěch stěžovatele; nebýt výše popsaného specifického charakteru stěžovatelových podání a dalších procesních kroků a především jejich počtu, k odejmutí dříve přiznaného benefitu osvobození od soudních poplatků by městský soud nepřikročil.

[17.] Z výše uvedených důvodů tedy dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že napadené usnesení Městského soudu v Praze netrpí nezákonností ani jinou namítanou vadou, a proto kasační stížnost podle § 110 odst. 1 s. ř. s. jako nedůvodnou zamítl.

[18.] Výrok o náhradě nákladů řízení se opírá o ustanovení § 60 odst. 1 věta první ve spojení s § 120 s. ř. s., podle kterého, nestanoví-li tento zákon jinak, má účastník, který měl ve věci plný úspěch, právo na náhradu nákladů řízení před soudem, které důvodně vynaložil proti účastníkovi, který ve věci úspěch neměl. Stěžovatel v řízení úspěch neměl a žalované žádné náklady s tímto řízením nad rámec běžné činnosti nevznikly, takže jí Nejvyšší správní soud náhradu nákladů řízení nepřiznal.

P o u ě n í: Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 27. ledna 2014

JUDr. Vojtěch Šimíček
předseda senátu